

<https://doi.org/10.62837/2025.6.333>

AYNUR HÜSEYNOVA
AMEA Folklor İnstitutu,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
aynur-huseynova-1977@mail.ru

**AZƏRBAYCAN QƏHRƏMANLIQ DASTANLARININ CƏNUB
VARIANTLARI: “KOROĞLU” DASTANI
XÜLASƏ**

Azərbaycan xalq qəhrəmanlıq dastanı “Koroğlu” Cənubi Azərbaycanda yayılma arealına, variantlarının çoxluğuna, hələ də aşıq repertuarında aktiv yer tutmasına görə seçilir. Cənub aşıqlarından bu dastanın yazıya alınma tarixi kifayət qədər qədimdir. Lakin indi də onun müəyyən qolları aşkarlanır, yeni mətnləri ortaya çıxarılır. Məqalədə sözü gedən dastanın Cənubi Azərbaycan aşıqlarından qeydə alınmış variantlarının yazıya alınma tarixi, əsas qolları, özündə əks etdirdiyi tarixi və arxaik elementlər, dastan ifaçılıq ənənəsi kimi məsələlər tədqiq olunur. Dastan söyləyiciliyinin müasir vəziyyəti, yerli aşıq mühitlərində “Koroğlu” eposuna müraciət dərəcəsi, müasir texnogen proseslərin aşıqların dastan yaradıcılığına və ifaçılığına təsirini əks etdirən faktlar nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: Koroğlu, dastan, Azərbaycan folkloru, Cənubi Azərbaycan aşıq yaradıcılığı, qəhrəmanlıq eposu

Giriş. Cənubi Azərbaycanın aşıq mühitlərində qəhrəmanlıq dastanları geniş intişar tapması, populyarlığı, variant çoxluğu, forma-məzmun xüsusiyyətləri ilə seçilir. Bu, bir tərəfdən həmin dastanların yazıya alınma işinin daha erkən başlaması, digər tərəfdən cənub bölgəsinin coğrafi və etnik-mədəni arealının şimala nəzərən genişliyi, əlaqədə və qarşılıqlı təsirdə olduğu ətraf etnik-mədəni mühitlərin fərqliliyi, ənənəvi həyat tərzinin uzunmüddətliliyi, mühitlərin konservativliyi və s. ilə bağlı olmuşdur. Bu xüsusda “Koroğlu” dastanı da istisna deyildir.

Cənubi Azərbaycandan toplanmış “Koroğlu” mətnləri. “Koroğlu” dastanına aid şeir parkalarına hələ XVIII əsrin əvvəllərinə aid cümlərdə rast gəlinir. Hələ 1721-ci ildə İlyas Muşeqin tərtib etdiyi və “Nəğmələr kitabı” adı ilə tanınan cümgdə “Koroğlu” dastanından Azərbaycan türkcəsində 13 şeir verilmişdir (8, s. 416-448).

Macar alimi Armini (German) Vamberi 1885-ci ildə çap olunmuş kitabında da özünün qeydinə görə, Xoy şəhərində olarkən orada əldə etdiyi əlyazmadan götürdüyü “Koroğlu” şeirlərini sətiri tərcümə edərək təqdim etmişdir. “Koroğlu” dastanını daha ətraflı – Koroğlunun peyda olmasından ta ölümünədək nəql edən qolları 1830-cu illərdə Təbriz və Rəşt şəhərlərində Rusiya imperiyasının səfiri olmuş, polyak alimi A.Xodzko-Boreyko yazıya aldirmiş və nəşr etdirmişdir (5). Dastanın Paris Milli Kitabxanasında saxlanan farsca əlyazmasında (şeirlər həm də orijinalda – Azərbaycan dilindədir) 12 məclis yer alıb. E.Abbasovun yazdığı kimi, “Koroğlu” süjetləri aşıq repertuarında ifa olunduğu “qollar” şəklində deyil, yazılı dastan və ya

roman ənənəsində olduğu kimi "məclislərə" bölünmüşdür. Məclislərin əksəri qollarla (süjetlərlə) üst-üstə düşsə də, bir-iki halda iki süjet bir məclisdə və ya bir süjet (qol) iki məclisdə təqdim edilib (XI məclisdə Dəmirçioğlunun Koroğluya qarşı qalxmasının (Giziroğlunun Çəmlibelə gəlməsi) ardından Bolu bəylə əlaqəli qol başlayır, Nigar xanımın Çənlibelə gəlməsi qolu IV və V məclislərdə, Koroğlu ilə Bolu bəyin macərəsi XI və XII məclislərdə verilib)" (1, s.42). Bu variant Koroğlunun atasının adı ilxıçı deyil, at və döyüşçünü dəyərləndirə bilən bir peşəkar olması, Koroğlunun atası tərəfindən qarğanması, Koroğlunun Xorasandan keçib Azərbaycana gəlməsi, Nəzər Cəlali ilə olan əhvalat, Eyvazın Koroğluya qarşı çıxması, Hüseyinli xan Qacarla Koroğlunun döyüşməsi, Koroğlunun və Qıratın öldürülməsi kimi elementləri ilə fərqlənir. Təxminən 1850-ci illərdə Təbriz aşiq mühitinin təmsilçilərindən yazıya alındığı ehtimal olunan digər "Koroğlu" variantı isə Gürcüstan Respublikasında Q.Kekelidze adına Əlyazmalar İnstitutunun arxivində saxlanılır. Onu tam halda E.Tofiqqızı 2005-ci ildə Bakıda çap etdirmişdir. Tiflis nüsxəsi kimi tanınan bu "Koroğlu" variantını tədqiq etmiş Aynur İbrahimova yazır: "Bu nüsxəni fərqləndirən əlamətlər kifayət qədər çoxdur. Onların arasında nağıl motivlərinə tez-tez rastlanılmasını, Koroğlunun törəyişi ilə bağlı epizodu, qəhrəmanın və dəlilərin Van, Diyarbək, Malatya, Təxti-Süleyman, Süleymaniyyə, Hələb və s. səfərlərini, Sərxoş, Kənan və başqa dəli obrazlarını xüsusi qeyd etmək olar. Bununla belə, Tiflis nüsxəsinin əsas obrazları, motiv və süjetləri digər Azərbaycan variantları ilə eynidir" (6, s.8).

Burada məclislər hər biri ayrıca başlıq daşıyır. Məsələn, "Dəmirçioğlunun Ərzurum səfəri", "Koroğlunun İstanbul səfəri", "Koroğlunun Şah Abbasla müharibəsi. Ruma getməsi", "Bəlli Əhmədin Gülarə xanımı gətirmək üçün Ərzuruma getməsi", "Davud paşanın Çənlibelə qoşun çəkməsi. Eyvazın əsir düşməsi", "Koroğlunun Bolu bəylə görüşü", "Koroğlunun Dağıstan səfəri. Şahsənəm xanımın Çənlibelə gəlməsi" və b. XIX əsrin sonundan başlayaraq XX əsrin ortalarına kimi Cənubi Azərbaycan aşıqlarının repertuarında olan "Koroğlu" qollarının toplanması və nəşri ilə bağlı məlumatlara rast gəlmirik. 1969-cu ildə Səməd Behrəngi "Koroğlu ilə Keçəl Həmzə" qolunun üzərində işləyərək, fars dilində nəşr etdirmişdir (3), lakin bu qolun haradan götürüldüyü aydın deyil. 1970-ci illərdən başlayaraq Əli Kamali "Koroğlu" qollarının yazıya alınmış çap edilməsi üçün böyük xidmətlər göstərmişdir. Əli Kamali arxivindəki "Koroğlu" dastanı qollarını Əli Şamil 2009-cu ildə Bakıda nəşr etdirmişdir (9). Həmin kitab aşağıdakı qolları əhatə etmişdi:

1. Bu Koroğlunun Çəmlibelə gəlməgidi və Ərəp Reyhanı görməgidi.
2. Bu Koroğlunun dəgirməndə Qıratı Həmzəyə verməgi və onu geri almağıdır.
3. Bu Koroğlunun Nigar səfəriydi ki, getdi Nigarı gətirdi.
4. Bu Koroğlunun Eyvaz dastanıydı ki, getdi Eyvazı gətirdi.
5. Bu Koroğlunun Dəmirçioğlu səfəriydi ki, ərz elədim.

6. Bu Eyvazın durna səfərinin dastanıydı ki, ərz elədim.
7. Bu da Eyvazın Türkmənə getməgidi və ata-anasını toyuna dəvət etməgidi.
8. Bu dastan Koroğlunun Bolu Sərdarı axtarmağıdı.
9. Dastani-Koroğlu və Nigar xanım.
10. Bu dastan Aşıq Cünunun qaçmağı dastanıdı.
11. Koroğlunun Türkmən səfəri.
12. Eyvazın durna gətirməyə getməsi.
13. Koroğlunun Şilat səfəri.
14. Koroğlunun Sərdar paşa dastanı.
15. Əli Kəmalı tərəfindən çapa hazırlanmış mətn.
16. Aşıq Cünunun Çəmli beldən qaçması.
17. Koroğlunun Türkmən səfəri.

Mətnlərin çoxunun harada, nə zaman, hansı aşıqdan yazıya alınması dəqiq bilinməsə də, onların orijinallığı və 1970-80-ci illərdə yazıya (və ya lentə) köçürüldüyü şübhə doğurmur. Mətnlərin ayrı-ayrı aşıqlardan, fərqli zamanlarda qeydə alınması bəzi qolların iki variantının verilməsində (məsələn, “Koroğlunun Nigarı gətirməsi”, “Koroğlunun Türkmən səfəri”, “Aşıq Cünunun qaçması”, “Eyvazın durna səfəri”) özünü biruzə verir. Bu qollarda məzmun və süjetlə bağlı fərqliliklər barədə kitabın naşiri Ə.Şamil yazır ki, “variantlarda Ərəb Reyhanın, Mustafa bəyin də tərcümeyi-hallarına, Koroğlu və Eyvazla qohumluqlarına diqqət yetirilir. Azərbaycanda çap olunan variantlarda Koroğluya darda yardım edən, qarşılaşdıqda isə “Koroğlunu çaya basan” Gizir oğlu Mustafabəy haqqında Əli Kamalı arxivindəki variantlarda da maraqlı bilgilər var. Belə ki, Təkə Türkmən elindən olduğu söylənilən qəhrəman Mustafa bəy Qəcər kimi tanındır. Koroğlu adıyla məşhurlaşan Rövşən isə sadə bir ilxıçı oğlu deyil, əsilzadə bir nəslin – Əli xan Xacə Mirzənin və Qeysəri Rumun qızı Səlbi xanımın övladı olduğu haqqında maraqlı fikirlər söylənilir” (9, s.25).

Cənubi Azərbaycan variantlarının bir çoxunda Koroğlunun bəy, xan nəslindən olması, eləcə də bu mətnlərdə Türkmən eli, Təkə-türkmən, Türkmənsəhra, Xorasan və bu kimi toponimlərin genişliyi bu dastanın, bəzi alimlərin iddia etdiyi (4, s.153), Anadolu, Azərbaycan və İranda Türkmən hegemonluğu dövrü ilə bağlı genezisi istiqamətində əhəmiyyətli fakt sayıla bilər. Kitabı çapa hazırlamış Əli Şamil qeyd edir ki, bəzi qolların söyləyicisi olan İslam Əfşar Xəlaci “öz şeirlərini də yazıya aldığı qolda verir və başqa bir qeydində bunu aşıqların da oxuduğunu söyləyir. Bu da onu göstərir ki, bölgədə hələ də «Koroğlu» dastanının qolları formalaşmaqdadır. Aşıqlar və el şairləri mövzu ilə bağlı şeirlərini dastana əlavə edə bilirlər” (9, s.22-23).

Ümumiyyətlə deyə bilərik ki, bəlli səbəblərdən Şimali Azərbaycanda aşıq sənətinin xalqın mədəni həyatında aparıcı rolunu itirməsi, ənənəvi dastan məclislərinin aradan qalxması ilə “Koroğlu” ifadəliliyi və “Koroğlu” qollarının yaranması prosesi dayandığı halda, cənubda bir az fərqli hal müşahidə olunur.

Müasir (XXI əsr) Güney Azərbaycan aşıqlarının repertuarında olan “Koroğlu” qolları, şeirləri və dastan musiqisi üzərində tədqiq aparmış Münirə Əkbərpuran 2021-ci ildə fransızca nəşr olunmuş tədqiqatına orijinal (Azərbaycan türkcəsində) çoxsaylı mətnlər əlavə etmişdir (2). Bu əlavələr Güney Azərbaycanda 2013-2019-cu illər arasında qeydə alınmış Koroğlu epik silsiləsinə aid yeddi mətndən ibarətdir.

Alı kişinin Təbriz səfəri (söyləyicisi Aşiq Əli Kərimi Qərəağacı)

Koroğlunun Mehtər ya Bolu qolu (söyləyicisi Aşiq Əli Kərimi Qərəağacı)

Koroğlunun Türkmən səfəri (Aşiq Məhbub)

Aşiq Məhbub: Cəngi Koroğlu (Aşiq Məhbub)

Giziroğlu Mustafa bəy qolu (Aşiq Əhməd Şəhbazi)

Koroğlunun Türkmən səfəri (Aşiq Mehdi Nəcəfi)

Misri Koroğlu (şeyirdir, Aşiq Milad Əsədi) verilib.

Bu “Qollar”ın bəzisi, məsələn, həm Aşiq Mehдинin dediyi “Koroğlunun Türkmən səfəri”, həm də Aşiq Məhbubun eyni adla nəql etdiyi “Koroğlu” əhvalatı süjet baxımından yarımçıq təəssüratı yaradır. Lakin hər iki hal mətnin yazıya alınması və ya çapı zamanı aparılmış “ixtisar” deyildir. Məsələn Aşiq Mehдинin variantında rəvayətinin aşiq tərəfindən qısa nəql edilməsinin ifa konteksti ilə bağlı olması görünür. Mətdən bilinir ki, qol “Aşıqlar bayramı”nda ifa olunub. Aşiq dinləyiciləri həm əyləndirmək, həm də vaxtlarını çox almamağa çalışıb: “Bir parça istəyirəm ki, Koroğlunun Türkmən səfərindən, Eyvazı nə təhər gətirib... Hala beş dəqiqə ya yeddi dəqiqə ki, bizə vaxt veriblər, istəyirəm onla qulluğuzda olam” (2, s.382).

“Koroğlunun Mehtər ya Bolu qolu”nun əvvəlində Aşiq Əli Kəriminin “Koroğlu”nun Şimalı Azərbaycan nəşrlərindən məlumatlı olduğu bilinir: “Aşiq Əli Kərimi Qərəağacı ki, Urumiyyədə sakinəm. Ustadın sinəsindən nəcür gəlib, onu eşitmişik, sizin üçün söyləyəcəyik. Koroğlunun doqquz qolunu bu Urumiyyədə bilərik. Bakıda, o üzdə bu üzdə, çox artırılar, eyləyiblər 17-18 qol. Onlar cəməvəri eyləyiblər, yığılar o üzdən bu üzdən, bir dastanlar düzəldiblər; amma əsli dastan odur ki, kitaba getməyib, biri də ki, budur” (2, s.284). Yəqin ki, burada söhbət Məmmədhüseyn Təhmasibin hazırladığı nəşrlərdən gedir. Çünki bu nəşrlərdə həm qolların sayı göstərilən rəqəmə uyğundur, həm də bəzi qollar, tərtibçinin öz qeydinə görə, Aleksandr Xodzkonun XIX əsrin 30-cu illərində Cənubi Azərbaycandan toplayıb nəşr etdirdiyi “Koroğlu” kitabından götürülmüşdür. Görünür ki, aşiq bu kitabın, yəni M.Təhmasibin hazırladığı “Koroğlu”nun mətnindən, eləcə də onun tərtibatı barədə məlumatlardan xəbərdar olmuşdur. Aşıqların məlumatlılıq səviyyəsinin yüksək olmasını dəyərləndirən Münirə Əkbərpuran yazırdı ki, həqiqətən də XX əsrdə İran əhalisinin sosial-mədəni həyatında baş verən radikal dəyişikliklər səbəbilə aşıqlar yeni mədəni mediativlərlə qarşılaşmalı olmuşdular. “Yazı artıq var idi və insanların (aşıqların – A.H.) ondan istifadə edib-etməməsi öz istəklərindən asılı idi. Amma getdikcə bu hal üstünlük qazanmağa başlayırdı. Şəhər institutları inkişaf edir və orta siniflərin, bəzi hallarda işçi kütlələrin də üzünə açılırdı: radiolar, kassetlər,

televiziyalar, festivallar, daha sonra internet aşıklara öyrənmək və yaygınlaşmaq üçün yeni üfüqlər açır. Aşıqların çoxunun kəndlərdə yaşadığını nəzərə alsaq, deyə bilərik ki, bu, çox mürəkkəb bir məsələ idi” (2, s.36).

Aşiq Əli Kərimiyə görə, Urmiya variantı doqquz qoldan (ustadı Aşiq Nəmvaridən eşitdiyi və bildiyi qollar bu saydadır) ibarətdir. Əli Kəriminin nəql etdiyi “Alı kişinin Təbriz səfəri” Koroğlunun törəyişindən, nəsil-nəcabətindən bəhs edir. Kitabın tərtibçisi yazır ki, “Bu qolun böyük özəlliyi ondadır ki, onun başqa Azərbaycan və türk aşıqlarının repertuarında heç bir qarşılığı yoxdur” (2, s.55). Bu qolda hadisələr Koroğlunun babası Səfəralı bəyin Cənubi Azərbaycanın Qazançay kəndində yaşaması, qardaşı Mirzə bəyin qətlə yetirilməsi, qan düşmənciliyi səbəbindən Qazançaydan “Tək-Türkman eli”nə köçməsi ilə başlayır. Səfəralı bəyin ölümündən sonra yetim qalan tək övladı Alı gənc yaşlarından Xacə Mahmudun baş ilxıçısı olur, bir gün yolu Təbrizə düşür, burada Polad Pəhləvanın bacısı Taclı Bəyimi görür və ona aşiq olur. Sevgililər ailə qururlar. Bir müddət sonra Xacə Mahmud, övladı olmadığından öz var-dövlətini Alıya vəsiyyəət edib dünyasını dəyişir. Koroğlunun dünyaya gəlməsi “övladsızlıq” motivi üzərində qurulur: artıq yetmiş-səksən yaşlarına çatmış, övladsızlıqdan şikayət edən Alı yuxu görür və yuxuda qapı-qapı gəzib qəsidə deyən bir dərviş onu “Allahı yada salmağa”, çıpaqları geyindirib, acları doymağa çağırır. Bunları həyata keçirəndən sonra “Allah Təala buna bir övlad kəramət eyləyir” (2, s.247). Bundan sonra hadisələr Alı kişi ilə bağlı digər məlum rəvayətlərdə olan şəkildə davam edir. Həsən xanın bəyənmediyi dərya atları üstündə gözlərini çıxartdırdığı Alı, oğlu Rövşən və həmin atlarla qaçıb Çənlibelə sığınır. Maraqlıdır ki, Cənub variantlarında elə epizodlar vardır ki, onlar Koroğlunun fantastik, divəbənzər görkəmdə təqdim edir: “Mustafa Bəy. Gördü ey dad-i bidad, Koroğlu uzanıb, əlini qoyubdur başının dalına... Baş qatışıb qaşa, qaş qatışıb kirpiyə, kirpik saqqala. Zəbanə çəkir, elə bil Əzrailin özüdür! Dedi: “ədə, məndən adam barışdıran çıxmaz, qayıt qaç!”. Gördü göbəkədən aşağı ləmsdir, belə [Aşiq sazı silkələmək ilə titrəmə səsinə yaradır] titrəyir. Qaçma bilmədi” (2, s.300). “Zəbanə çəkmək” Azərbaycan folklorunda divə, əjdahaya aid edilən xüsusiyyətdir və burada onun Koroğluya şamil edilməsi Cənub variantlarında hələ də obraz mifoloji semantikasına ilə bağlı arxaik elementlərin qorunduğunu göstərir.

Güney Azərbaycan aşıqlarından toplanmış qollar əsasında yazılmış və 2023-cü ildə Ankarada işıq üzü görmüş “İran türklərində “Koroğlu” dastanı” adlı monoqrafik tədqiqata da çoxsaylı mətnlər əlavə edilmişdir. Kitabın müəllifinin iddiasına görə o, “İranın Təbriz, Əcəpşir, Xoy, Urmiya, Qum və Şiraz şəhərlərində yaşayan Azərbaycan, Şahsevən və Qaşqay türkləri olaraq adlandırılan boylara mənsub söyləyicilərdən topladığı və ya artıq toplanmış “Koroğlu” dastanı qollarından” 11-nin mətnini kitaba əlavə etmişdir (10, s.368-676). Başqa yerdə isə müəllif 2010-2016-cı illər arasında ümumilikdə 21 variant (qol) aşkarladığını və bunların 11-ni tədqiqatçı cəlb etdiyini qeyd edir. Həmin qollar aşağıdakılardır:

Mehtər Alı

Koroğlunun Təbriz səfəri

Koroğlunun İstanbul səfəri

Koroğlunun Türkman səfəri

Koroğlunun Bəyazid səfəri

Koroğlunun Durna teli səfəri

Koroğlunun Ərzurum səfəri

Koroğlu ilə Bolu bəy qolu (1-ci mətn)

Koroğlu ilə Bolu bəy qolu (2-ci mətn)

Koroğlu ilə Keçəl Həməzə

Koroğlunun qocalığı

Adı çəkilən qollar müxtəlif vaxtlarda Aşıq Qafar İbrahimi, Aşıq Hüseyn Sai, Aşıq Həsən İskəndəri, Aşıq Əli İbadi Qaraxanlı, Aşıq Məşi Paşayi, Aşıq Əli Ramazani, Aşıq Cəlil Dövlətyaridən yazıya alınmış “Koroğlu” mətnləridir.

Qeyd edək ki, son onilliklərdə Aşıq Ayət Qənbəri, Aşıq Dehqan, Aşıq Dərviş, Aşıq Məhbub və başqalarının ifasından da “Koroğlu” qolları lentə alınmışdır.

Nəticə olaraq ümumiləşdirib deyə bilərik ki, son dövr cənub aşıqlarının “Koroğlu” ilə bağlı ifalarında, bir-çox hallarda Şimali Azərbaycanda kitab halında çap olunmuş, yaygınlaşmış “Koroğlu”lardan (xüsusən, M.Təhmasib və H.Əlizadə nəşrlərindən) təsirlənmə və bəhrələnmə hiss olunsa da bu, “Koroğlu”nun cənubda populyarlığını azaltmamışdır. Eyni zamanda yeni “Koroğlu” qollarının üzə çıxarılması onun hələ də ustad-şagird ənənəsinə dayanıqlı lokal variantlarının müəyyən mühitlərdə yaşadığını göstərir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abbasov E. “Koroğlu”: poetik sistemi və strukturu. Bakı: Nurlan, 2008, 140 s.
2. [Akbarpouran M.](#) Koroğlu du XXIe siècle et les aşıq iraniens. [Cahiers du Bosphore \(№ 107\)](#). İstanbul, Les Éditions Isis, 2021, 422 pp.
3. Behrəngi S. Koroğlu və Keçəl Həməzə. Tehran, 1968 (farsca).
4. Cəferov E. Koroğlu Destanının Tiflis Varyantı // Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2011-2 (Temmuz-Aralık), s.151-163 s.153
5. Chodzko A. Specimens of the popular poetry of Persia as found in the Adventures and improvisations of Kurroghlou, the bandit minstrel of Northern Persia and the songs of the people inhabiting the shores of the Caspian sea. London, 1842, 585 p.
6. İbrahimova A. Azərbaycanda “Koroğlu” araşdırmaları: dünən və bu gün. Bakı, Qanun nəşriyyatı, 2024, 168 səh.
7. Koroğlu. Təbriz variantı. Tərtib edən E.Tofiqqızı. Bakı: Səda, 2005, 752 s.
8. Koroğlu. Çapa hazırlayanı və ön sözün müəllifi M.H.Təhmasib. Bakı: Azərb. SSR EA Nəşriyyatı, 1956, 454 s.

9. Koroğlu. Əli Kamali arxivindəki variantlar. Çapa hazırlayanı Ə.Şamil. Bakı: Nurlan, 2009, 396 s.

10. Özdamar F. İran Türklerinde Köroğlu Destanı: Gelenek Bilimsel Birikim İnceleme ve Metinler. Ankara, Ötüken Neşriyat A.Ş., 2023, 704 s.

Айнур Гусейнова

ЮЖНЫЕ ВАРИАНТЫ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ГЕРОИЧЕСКИХ ДАСТАНОВ: ДАСТАН «КОРОГЛУ»

РЕЗЮМЕ

Азербайджанский народный героический дастан «Короглу» выделяется среди других тем, что имеет широкий ареал распространения в Южном Азербайджане, множество вариантов и до сих пор занимает активное место в репертуаре ашугов. Запись этого дастана от южных ашугов имеет достаточно древнюю историю. Однако и в настоящее время обнаруживаются его новые части и выявляются ранее неизвестные тексты. В статье исследуются вопросы, связанные с историей записи вариантов дастана у южных ашугов, его основными частями, отражёнными в нём историческими и архаическими элементами, а также традицией исполнения дастана. Также рассматриваются современное состояние эпического сказительства, степень обращения к дастану «Короглу» в локальной ашугской среде, факты, отражающие влияние современных техногенных процессов на творчество и исполнительское искусство ашугов.

Ключевые слова: Короглу, дастан, азербайджанский фольклор, южноазербайджанское ашугское творчество, героический эпос.

PhD Aynur Huseynova

THE SOUTHERN VERSIONS OF AZERBAIJANI HEROIC EPICS: THE EPIC “KOROGLU”

Summary

The Azerbaijani folk heroic epic “Koroglu” is distinguished for the distribution area in the Southern Azerbaijan, the large number of variants and the fact that it still takes an active place in the ashig repertoire. The history of the writing of this epic from the southern ashigs is quite ancient. But even now, the certain parts of it are revealed and new texts are appeared. In the article the history of the writing of the variants of the epic recorded from the ashigs of the Southern Azerbaijan, the main parts, the historical and archaic elements reflected in it, the tradition of performing epic are studied. The current state of the narration of the epic, the degree of appeal to the epic “Koroglu” in local ashig environments, facts reflecting the influence of modern technogenic processes on the epic creativity and performance of ashigs are looked through.

Keywords: Koroglu, epic, Azerbaijani folklore, the Southern Azerbaijan ashig creativity, heroic epic.

Rəyçi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Rza Xəlilov